

Äänekosken kaupunginvaltuustolle

ARVIOINTIKERTOMUS

VUODELTA 2019

Kuva: Pekka Ouli, Liikuntapuisto

Äänekosken kaupunki
Tarkastuslautakunta
12.5.2020

Sisällysluettelo

1 Tarkastuslautakunnan tehtävä, kokoonpano ja toiminta	3
2 Sidonnaisuusrekisteri	4
3 Edellisen vuoden arviointikertomuksen johdosta tehtyjen toimenpiteiden arviointi.....	4
4 Tarkastuslautakunnan tilannekatsaus	5
5 Taloudellisten tavoitteiden toteutumisen arviointi	6
6 Henkilöstö	7
7 Konserniohjeistus ja kuntakonsernille asetettujen tavoitteiden toteutuminen	8
8 Toiminnallisten tavoitteiden toteutumisen arviointia.....	9
8.1. Kaupunginhallitus	9
8.2. Perusturvalautakunta.....	10
8.3 Kasvun ja oppimisen lautakunta	10
8.4 Vapaa-aikalautakunta	10
8.5 Tekninen lautakunta	11
8.6 Ympäristölautakunta	11
9 Sisäinen valvonta ja riskien hallinta.....	11
10 Talouden tasapainottamistoimenpiteiden arviointia.....	12
11 Yhteenveto	13
12 Tarkastuslautakunnan esitys valtuustolle	13

1 Tarkastuslautakunnan tehtävä, kokoonpano ja toiminta

Kuntalain 121§:n perusteella on Äänekosken valtuusto asettanut tarkastuslautakunnan vuosien 2017-2020 hallinnon ja talouden tarkastuksen järjestämistä varten. Lautakunnan tehtävänä on arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Tarkastuslautakunnan jäsenet ja henkilökohtaiset varajäsenet valtuustokaudella 2017–2021 ovat:

Jäsen	Henkilökohtainen varajäsen
Pekka Ouli, puheenjohtaja	Pentti Salminen
Olli Jämsen, varapuheenjohtaja	Martti Isoviita
Vappu Kautto	Merja Pekkala
Minna Kuusjärvi	Paul Lilienkampf
Tuula Lehtonen	Mari Paananen
Erkki Pönkänen	Marko Nykänen
Marja Kolari	Paula Forsgren
Hilkka Vepsä	Liudmila Pöyhönen
Jari Väättäin	Sami Mertaniemi

Valtuusto on valinnut kuntalain 122§:n mukaiseksi tilintarkastusyhteisöksi BDO Auditor Oy:n, joka on nimennyt vastuunalaiseksi tilintarkastajaksi JHT, HT Lilja Koskelon. Lautakunnan sihteerinä on toiminut tarkastaja Sanna Niemi ja HT Sanna-Mari Nuri.

Tilintarkastaja on raportoinut suorittamistaan tarkastuksista tarkastuslautakunnalle ja antanut kuntalain 125 §:n mukaisen tilintarkastuskertomuksen. Tilintarkastuskertomus on ollut lautakunnan käytössä tätä arviointikertomusta laadittaessa. Konserniyhtiöiden vastuullisina tilintarkastajina on toiminut HT Heidi Rimpilä BDO Oy/BDO Auditor Oy:sta.

Lautakunnan työskentely

Arviointikertomuksen 2018 jättämisen jälkeen lautakunta on kokoontunut kaksitoista kertaa. Lautakunta on tutustunut ennalta laaditun arviointisuunnitelman mukaisesti eri toimialoihin haastatteleamalla johtavia luottamushenkilöitä ja viranhaltijoita. Kuluneena vuonna lautakunnan työskentely painottui perusturvan toimialaan, kasvun ja oppimisen toimialaan sekä tekniseen toimialaan lähinnä vuoden 2018 arviointikertomuksessa esiin tuotujen havaintojen osalta sekä konsernitavoitteisiin. Lautakunta on kuullut seuraavia henkilöitä:

Lautakunta on kuullut seuraavia henkilöitä

- kaupunginhallituksen puheenjohtaja Kari Kiiskinen
- talousjohtaja Tapani Hämäläinen
- toimistosihteerin Tuula Ruuska
- teknisen toimialan johtaja Tommi Rautjärvi
- tonttipäällikkö Juha Koskinen
- teknisen lautakunnan puheenjohtaja Anna-Riitta Pentinpuro
- hankinta-asiantuntija Kati Miettinen
- Ääneseudun ammatillisen koulutuskuntayhtymän talousjohtaja Kari-Pekka Pakkala
- vs. vapaa-aikajohtaja Jukka-Pekka Pohjolainen

- vapaa-aikalautakunnan puheenjohtaja Marke Tuominen
- kasvun ja oppimisen lautakunnan puheenjohtaja Timo Pulli
- opetus ja kasvatustoimikunta Ville Härtsiä
- Ääneseudun Asunnot Oy:n toimitusjohtaja Mika Karvonen
- Äänekosken Kiinteistöhoito Oy:n toimitusjohtaja Antti Virmanen
- perusturvalautakunnan puheenjohtaja Simo Holopainen
- vs. elinkeinojohtaja Markku Rautiainen
- ympäristölautakunnan puheenjohtaja Kimmo Tuikka
- henkilöstöpäällikkö Arja-Leena Kriivarinmäki

Em. henkilöiden kuulemisten lisäksi arviointi perustuu tilinpäätökseen, talousarvioon ja joiltain toimialoilta kerättyihin arviointilomakkeisiin.

Lisäksi lautakunnan jäsenet ovat osallistuneet vuoden aikana alan koulutukseen.

2 Sidonnaisuusrekisteri

Vuoden 2015 kuntalain (410/2015) hallintoa ja johtamista koskevat säännökset tulivat voimaan 1.6.2017 lukien. Lain 121.1 §:n ja 5 kohdan mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on valvoa 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi. Sidonnaisuusrekisteriasioissa tarkastuslautakunnassa on ollut kuultava toimistos sihteeri Tuula Ruuska.

Tarkastuslautakunta käsitteli ja hyväksyi Äänekosken kaupungille toimitetut 38 sidonnaisuusilmoitusta ja päätti toimittaa ne valtuustolle tiedoksi. Kaikki ilmoitusvelvolliset toimittivat ilmoitukset.

3 Edellisen vuoden arviointikertomuksen johdosta tehtyjen toimenpiteiden arviointi

Kaupunginvaltuusto on 10.6.2019 (44 §) tekemällään päätöksellä velvoittanut kaupunginhallituksen antamaan selvityksen vuoden 2018 arviointikertomuksen yhteenvedossa esitettyjen havaintojen aiheuttamista toimenpiteistä. Kaupunginvaltuusto on 16.9.2019 65§ käsitellyt kaupunginhallituksen 2.9.2019 (202§) antaman selvityksen. Selvitys on käsitelty tarkastuslautakunnassa 12.11.2019. Selvityksen oikeudellinen perusta on kuntalain (410/2015) 121 §:n 5 momentin säännös, jonka mukaan kunnanhallitus antaa valtuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta.

Tarkastuslautakunnan kannanotto hallituksen antamaan selvitykseen

Tarkastuslautakunta on pääosin tyytyväinen saamiinsa selvityksiin. Tarkastuslautakunta kiinnittää edelleen huomiota toiminnallisten tavoitteiden mittareiden selkeyttämiseen ja luettavuuteen.

Perusturvan osalta tarkastuslautakunta toteaa seuraavaa:

- Palvelurakenteen kehittämistyötä on tehty suunnitelmallisesti tk-sairaalan ja hoiva/asumispalvelujen alueilla niin, että on otettu huomioon ikääntyvän väestön hoitopaikkojen tavoitemäärä.
- Henkilöstön saatavuutta ja riittävyttä parannetaan mm. oppisopimuskoulutuksen avulla. POKE toteuttaa lähihoitajakoulutusta paikkakunnalla ja sairaanhoitajia mm. Jyväskylän ammattikorkeakoulussa.

- Arjen tuen ja ympärivuorokautisen hoidon palvelurakenteita on kehitetty vastaamaan lisääntyvään tarpeeseen. Kotihoidon toimintaa on kehitetty ja tehostettu viime vuosina. Ennalta ehkäisevään toimintaan on kiinnitetty huomiota ottamalla käyttöön järjestelmällisesti kotikuntoutuksen arviointijakso. Kotihoidon työn tehokkuutta haittaavat käytössä olevat eri tietojärjestelmät, jotka eivät keskustele keskenään, vaan niitä ylläpidetään työntekijöiden toimesta, mikä aiheuttaa päällekkäistä kirjausta ja vie työntekijöiden aikaa. Tietojärjestelmien vaihtoprosessi vie aikaa. Haasteena on se, että ei tiedetä, milloin maakunnan yhteinen tietojärjestelmä tulee käyttöön.
- Selvityksestä ei käy ilmi, onko nuorten mielenterveyspalvelujen saatavuuden parantamiseen kiinnitetty riittävästi huomioita koko nuorison keskuudessa, elämäntilanteesta riippumatta.

Kasvun ja oppiminen

- Kasvun ja oppimisen toimialalla on vastattu tarkastuslautakunnan esiin nostamiin asioihin.

Tekninen toimi

- Tekninen toimiala on kattavasti vastannut tarkastuslautakunnan esiin nostamiin asioihin.

Konserniyhtiöt, Äänekosken kiinteistöhoito Oy

- Tarkastuslautakunta toteaa, että kaupunginvaltuusto on hyväksynyt 16.9.2019 62 § Omistajapoliittisen ohjelman, jonka mukaan Äänekosken kiinteistöhoito Oy on jatkossakin ns. in house- yhtiö, julkisista hankinnoista annetun lain mukainen kaupungin sidosyksikkö.

Yhteistyötoimikunta

- Tarkastuslautakunta toteaa, että kaupunginhallitus on vastannut tarkastuslautakunnan esiin nostamiin asioihin.

4 Tarkastuslautakunnan tilannekatsaus

Tätä tarkastuskertomusta laaditaan koronaviruspandemian aiheuttamissa poikkeusoloissa. Pandemia on aiheuttanut epävarmuuden tilanteen maailmanlaajuisesti. Tilanne ulottuu Suomeen ja Suomessa kuntatasolle asti vaikuttaen heikentävästi yhteiskunnan toimintoihin ja erityisesti taloudelliseen tilanteeseen. Poikkeustila vaatii myös henkistä kestävyyttä, innovatiivisuutta ja yhteishenkeä, joiden avulla tilanteesta selvitään ja valmistaudutaan pandemian jälkeisen aikaan ja normaalitilan palauttamiseen.

Erityisen haasteen tilanteeseen Äänekosken osalta tuo se, että keskeiset talouden tilaa osoittavat mittarit ovat merkittävästi heikentyneet, kuten tilinpäätöksestä käy ilmi. Tilanteeseen ei ole nyt odotettavissa parantumista, päinvastoin. Poikkeustilan vaikutuksia taloudelliseen toimeliaisuuteen ja yritystoimintaan on vaikea ennustaa.

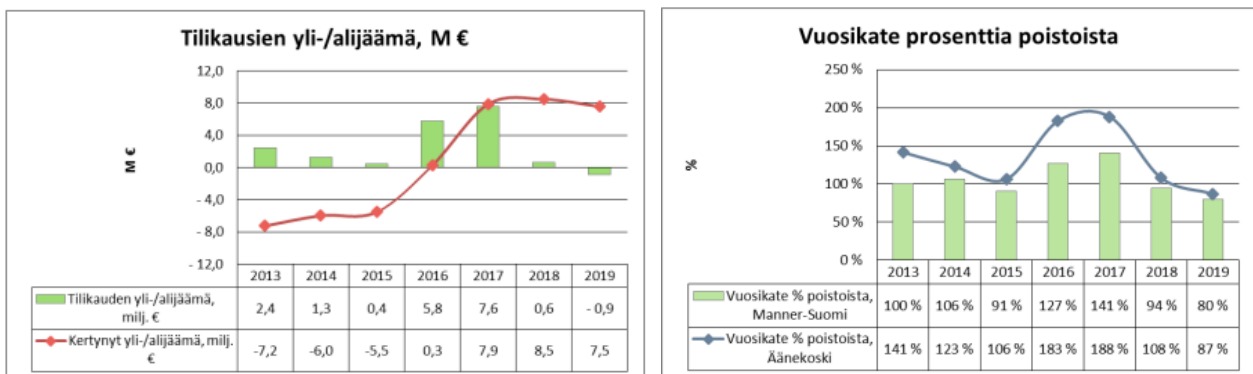
Poikkeustilanteessakin lakisääteiset hyvinvointipalvelut (ensisijalla sosiaali- ja terveyspalvelut ja kasvatus- ja opetuspalvelut) kuin myös muut yhteiskunnan toiminnan kannalta välttämättömät palvelut on turvattava ja heikommassa asemassa olevista huolehdittava. Sosiaali- ja terveystoimen ja opetus- ja kasvatustoimen henkilöstöltä vaaditaan erityistä joustavuutta ja kestävyttä, mikä asettaa henkilöstöpalveluille ja työhyvinvoinnista huolehtimiselle niin esimies- kuin työntekijätasolla erityisiä vaatimuksia.

Voiko poikkeustilanteesta koitua jotakin myönteistä? Kaupungin asukasluku on 2019 edelleen laskenut, myös lähtömuutto on suurempi kuin tulomuutto. Yksi kaupungin strategisista päämääristä on vetovoimainen, uudistuva ja kehittyvä Äänekoski ja siihen liittyvä kriittinen menestystekijä

viihtyisä ja vetovoimainen asuin- ja elinympäristö. Nyt koronaepidemian aikana on tullut esiin viitteitä siitä, että ihmiset näkevät maaseutumaisen, väljemmän ja luonnonläheisen elinympäristön uudella tavalla turvallisena, terveellisenä ja vetovoimaisena. Koska myös etätyön mahdollisuudet kriisin seurauksena lisääntyvät ja kehittyvät, se luo enenevässä määrin mahdollisuuksia kaupungin markkinoimiseen viihtyisänä ja turvallisena ja asumiskustannuksiltaan suhteellisen edullisena asuinpaikkana.

Tarkastuslautakunta pyytää kiinnittämään huomioita kaupungin talouden kestäväyyteen poikkeusolot huomioiden ja aikaisempien investointi aikataulujen uudelleenarviointiin.

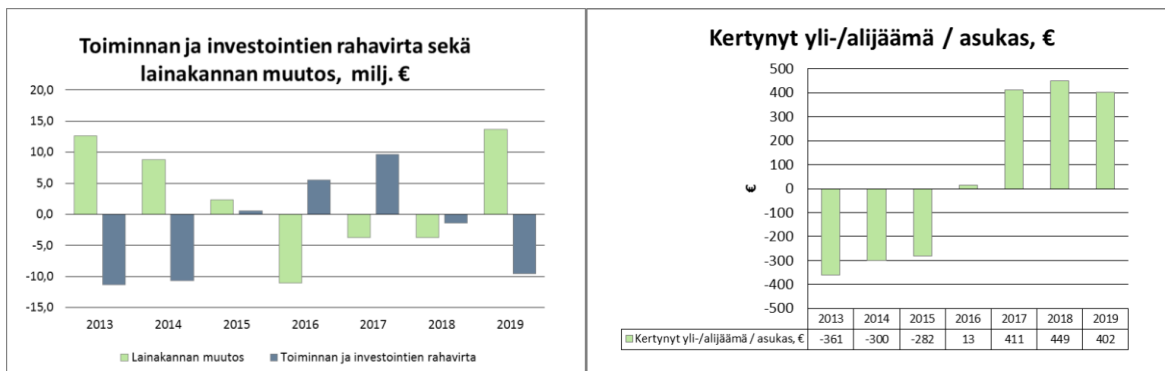
5 Taloudellisten tavoitteiden toteutumisen arviointi

Tilikauden 2019 alijäämä oli 0,92 milj. euroa. Tilikauden tulos oli 0,94 milj. euroa alijäämäinen, mikä oli 1,63 milj. euroa huonompi kuin vuonna 2018. Vuosikatteen muodostui 6,21 milj. euroa, mikä on 2,53 milj. euroa parempi kuin muutetussa talousarviossa. Vuoteen 2018 verrattuna vuosikate on 3,32 milj. euroa pienempi (-34,8 %). Äänekosken vuosikate oli 87 prosenttia poistoista, kun luku edellisenä vuonna oli 108 %. Tällä tunnusluvulla mitattuna kaupungin tulo-rahoitus ei ollut riittävä investointeihin nähden.

Verotulot olivat 73,57 milj. euroa ja ne vähenivät vuoteen 2018 verrattuna noin 1,48 milj. euroa. Muutettuun talousarvioon nähden verotulot toteutuivat 0,57 milj. euroa suurempina. Valtionosuudet olivat 42,96 milj. euroa, joka on noin 0,20 milj. euroa vähemmän kuin edellisenä vuonna, mutta 0,03 milj. euroa muutettua talousarviota enemmän.

Toimintatuotot (ulkoiset) olivat 19,06 milj. euroa ja kasvua edelliseen vuoteen verrattuna oli 1,23 milj. euroa (6,9 %). Toimintakulut (ulkoiset) olivat 131,16 milj. euroa ja lisäystä vuoteen 2018 verrattuna oli 2,82 milj. euroa (2,2 %). Poistoja tehtiin 7,15 milj. euroa ja ne pienenevät 1,69 milj. euroa edellisvuodesta, koska lisäpoistoja ei vuonna 2019 tehty (2018 lisäpoisto käytöstä poistettavista rakennuskohteista 1,9 milj. euroa).

Toiminnan ja investointien rahavirta -välituloksen tilinpäätösvouden ja neljän edellisen vuoden kertymän avulla voidaan seurata investointien omarahoituksen toteutumista pitemmällä aikavälillä. Omarahoitusvaatimus täyttyy, jos kertymä viimeksi päättyneenä tilinpäätösvoonna on positiivinen. Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä on negatiivinen vuoden 2019 osalta. Kaupungin lainat ilman konsernia lainakanta on 4 168 euroa/asukas, jossa on nousua 21% edelliseen vuoteen verrattuna. Kaupungin kertynyt ylijäämä oli 7,6 miljoonaa euroa (ylijäämä 8,5 milj. euroa) ja asukasta kohden laskettuna ylijäämä oli 402 euroa/asukas (ylijäämä 449 euroa/asukas).

Kaupungin tuloveroprosentti oli 21,50. Kuntien keskimääräinen tuloveroprosentti vuonna 2019 oli 19,88, Keski-Suomessa vastaava luku oli 20,55.

Kaupunginvaltuuston tekemän päätöksen mukaan vuoden 2019 talousarvio oli valtuustoon nähden sitova vastuualuetasolla. Kaupungin organisaatio on jaettu 26 eri vastuualueeseen. Vastuualuetasolla talousarviossa pysyttiin tai talousarvio alitettiin 21 vastuualueen osalta, ja puolestaan 5 vastuualueen osalta talousarvio ylitettiin, mutta merkittäviä (yli 50.000 euron) ylityksiä toimintakatteissa ei ollut.

Talousarvion ylitykset: Perusturvan arjen tuki (toimintakate jäi talousarviosta 37.000), opetuspalvelut (36.000 euroa), perusturvan hallinto (32.000 euroa), musiikkiopisto (2.000 euroa) ja teknisen lautakunnan tilaajavastuualue (48.000 euroa).

6 Henkilöstö

Henkilöstöraportti kuvaa toteutunutta henkilöstötilannetta. Se antaa tietoa organisaation henkilöstövoimavaroista, niiden käytöstä ja niissä tapahtuneista muutoksista. Henkilöstöraportin avulla voidaan arvioida, kuinka kaupungin henkilöstötavoitteet ovat toteutuneet.

Kaupunginvaltuuston hyväksymässä kaupunkistrategiassa (2016-2021) on asetettu strategiset päämäärät näkökulmittain ja kullekin päämäärälle kriittiset menestystekijät.

Henkilöstönäkökulmasta kriittisiä menestystekijöitä ovat oikein mitoitettu, motivoitunut, osaava ja hyvinvoiva henkilöstö sekä toimiva johto ja esimiestyö.

Henkilöstön osalta strategian toteutumista ohjaavat tuloskortit. Kullekin kriittiselle menestystekijälle on määritelty mittarit, joilla toteutumista arvioidaan. Jokaiselle mittarille on puolestaan asetettu vuosittaiset tavoitteet. Samalla on määritelty keskeisiä toimenpiteitä menestystekijän saavuttamiseksi. Henkilöstötuloskortin mittareina toimivat:

- kehityskeskustelujen toteutuminen
- henkilöstökyselyn tulokset (osaaminen ja työolot, työyhteisön toimivuus, omat voimavarat sekä johtaminen)
- sairauspoissaolot

Tavoitteiden edistämiseksi on syksyllä 2019 käynnistetty esimiesvalmennus kanssa. Tavoitteena on työkyvyn ja työhyvinvoinnin kehittäminen. Kehittämishankkeeseen osallistuvat kaikki esimiehet ja se jatkuu vuoden 2020 loppuun saakka. Tavoitteena on saada konkreettisia työvälineitä työkyvyn ja työhyvinvoinnin johtamiseen. Sairauspoissaoloihin vaikuttamiseksi uudistettiin sairauspoissaolo-ohjeistus ja päivitettiin aktiivisen tuen toimintamalli.

Tarkastuslautakunta näkee esimiesvalmennuksen toimintamallin erittäin tärkeäksi vallitsevissa poikkeusoloissa.

Vuonna 2019 asetetut tavoitteet toteutuivat seuraavasti: kehityskeskustelujen määrä, toteutuma 80 %, (tav. 90%), henkilöstökyselyt (asteikko 1-5): osaaminen ja työolot, toteutuma 3,8 (tav. 4,0), työyhteisön toimivuus 4 (tav.4,0) ja omat voimavarat 4 (tav. 4,1). Johtamisen osalta henkilöstökyselyn toteutuma-arvo oli 3,7 (tav. 3.8).

Henkilöstöraportin mukaan henkilöstön sairauspoissaoloja koko henkilöstöllä keskimäärin 17,4 päivää henkilötyövuotta kohti (v. 2018 19,1). Perusturvan toimialalla sairauspoissaolot ovat merkittävästi vähentyneet ja olivat 20,8 päivää/henkilötyövuosi (v. 2018 23,2), josta voidaan tehdä johtopäätös, että sairauspoissaolojen vähentämiseksi tehdyt suunnitelmalliset toimenpiteet ovat vaikuttaneet.

7 Konserniohjeistus ja kuntakonsernille asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Kaupunginvaltuusto on 16.09.2019 (62§) hyväksynyt kaupungin omistajaohjauspolitiikkaa koskevan ohjeen. Kaupunginhallitus vastaa kaupungin omistajaohjauksesta.

Äänekosken kaupungin nykyinen konserniohje on hyväksytty valtuustossa 10.12.2012 (79§). Ohje on paikka paikoin vanhentunut eikä kaikilta osin vastaa voimassa olevassa kuntalaissa tarkoitettua säätelyä. Uutta konserniohjetta on valmisteltu, sen käsittely on kesken.

Kaupunkikonsernitason tarkastuslautakunta kiinnittää edelleen huomioita merkittävään vieraan pääoman määrään. Konsernin lainakanta 31.12.2019 on ollut noin 180 milj. euroa (150,4 milj. euroa), joka on kasvanut 29,6 milj. euroa vuodesta 2018. Lainakanta per asukas vuonna 2019 on ollut 9 595 euroa (edellisenä vuonna 7 981 euroa). Kaupunki ilman konsernia lainakanta on ollut 4 168 euroa/asukas, jossa on nousua 21% edelliseen vuoteen verrattuna. Kaupunkikonsernin suhteellinen velkaantuneisuus 108,46 (96,15) prosenttia kertoo, kuinka paljon konsernin käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet konsernilla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella. Suhteellinen velkaantuneisuus koko kuntasektorilla on noin 30 prosenttia. Lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa.

Omavaraisuusaste mittaa konsernin vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen sietokykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäyksellä. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona voidaan pitää 70 %:n omavaraisuutta. Alle 50 %:n omavaraisuusaste merkitsee merkittävän suurta velkarasitetta. Äänekosken konsernin omavaraisuusaste vuonna 2019 on ollut 31,65 (34,55) prosenttia.

8 Toiminnallisten tavoitteiden toteutumisen arviointia

8.1. Kaupunginhallitus

Vuoden 2020 budjetin valmistelusta tarkastuslautakunta nostaa esille sen valmisteluprosessin. Iltakoulussa esiteltiin alustava budjetti, joka normaalin taloustilanteenkin aikaan oli ylimitoitettu tuloihin nähden. Valtuusto keskusteli iltakoulussa mitä esityksestä voidaan karsia pois ja illan aikana tuli esille miten hankala tällaisessa foorumissa on saada aikaan vaihtoehtoista esitystä. Kun valtuustossa seuraavan kerran hyväksyttiin budjettiesitys, oli käsitys että uutta esitystä ei enää ehditä tekemään. Valtuusto hyväksyi budjetin.

Heti alkuvuodesta 2020 maailma joutui pandemian vuoksi tilanteeseen, jossa taloustilanne näyttää todella paljon haastavammalta kuin kukaan koskaan uskalsi edes ajatella. Seuraavan vuoden budjettia tehtäessä onkin syytä kiinnittää erityisen paljon huomiota budjetin valmisteluun hyvissä ajoin ennen vuodenvaihdetta. Elämme kaupungin historiassa todella poikkeuksellista aikaa, jossa tarvitaan nopeasti laadittu sopeutumishjelma, jotta kriittiset palvelut voidaan jatkossakin turvata.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota tilikauden tuloksen kehitykseen, jossa muutosta edellisvuoteen on tapahtunut -236 %. Mm. verotulojen pieneneminen on vaikuttanut siihen, että vuosikate on pienentynyt 21 % ja kun Pankkari Areena lunastettiin kaupungille, myös poistojen määrä tulee kasvamaan. Uudet 2019 budjetoidut investoinnit lisäävät myös talouden epäsuhtaa.

Elinvoimayksikkö

Elinvoimayksikön toiminnan osalta tarkastuslautakunta tutustui Vihreä uudistuva Äänekoski-hankkeeseen, jossa perusteena ovat vihreät arvot. Valintojen kautta pyritään energian säästöihin ja kustannusten alentamiseen. Kouluruokailussa vähennetään systemaattisesti ruokahävikkiä. Kaupunki on liittynyt Hiilineutraalit kunnat verkostoon, jonka jäsenyyden edellytyksenä on tavoitella 80% päästövähennyksiä vuoteen 2030 mennessä vuoteen 2007 verrattuna. Kaikissa asioissa otetaan huomioon vihreät arvot, pyritään fossiilisen energia käytön vähentämiseen. Joukkoliikenteen kehittäminen kattavaksi ja sujuvaksi on asustusrakenteen vuoksi kaupungissa logistisesti vaikeaa. Jos ja kun valmius biokaasun käyttöön kaupungissa etenee ja mahdollistaa päästöjen vähentämisen liikenteessä. Tavoitteena on saada biokaasun tankkauspaikat Äänekoskelle raskasta liikennettä ja myös henkilöautoliikennettä varten.

Elinvoimayksikkö vastaa kaupunkistrategian toteuttamisesta mm. työllisyyspolitiikan osalta. Työttömyysaste pysyy kaupungissa sitkeästi korkealla tasolla ollen vuoden lopussa 16,8 % (v. 2018 14 %), vastaavasti työttömyysaste oli Keski-Suomessa keskimäärin 12,5 % ja koko maassa 9,8%. Alle 25-vuotiaita työnhakijoita oli 170. Elinvoimayksikössä on aloittanut 2019 työelämävalmennusyksikkö. Yksikössä jatkaa nuorten palvelukoordinaattori, joka kehittää nuorille yhteistä palvelukokonaisuutta, yksikössä toimii myös nuorten oma valmentaja. Nykyisessä poikkeustilanteessa työllisyyden ei voitane odottaa parantuvan minkään ikäryhmän kohdalla. Äänekoski on kohtalaisen vireä ja kehittyvät teollisuus- ja palvelukaupunki, mutta työttömyysluvat säilyvät vuosi vuodelta korkeina.

Nuorten hyvinvointipalvelut

Nuorten palveluja on kehitetty viime vuosina. Herää kuitenkin kysymys, ovatko monien nuorten työttömyyden ja syrjäytymisen juurisyyt jo varhaisemman kehityksen vaiheissa ja kaupungin palvelujen tavoitettavuudessa/kohdentumattomuudessa. Tästä esimerkkinä edelleen nuorten mielenterveyspalvelujen vajeet. Nuorten huumausaineongelmat ovat havaintojemme mukaan

edelleen lisääntyneet kaupungissa. Myös ylisukupolvinen työttömyys ja köyhyys vaikuttanevat tilanteeseen.

8.2. Perusturvalautakunta

Perusturvan toimialan on tavoitteet ovat pääasiassa toteutuneet hyvin terveystalouksissa, henkilöstön sairauspoissaolot vähenivät, toteuma 16,6 päivää/työvuosi (tavoite 20 pv).

Arjen tuessa tavoitteet toteutuivat myös hyvin. Kotihoidon asiakastyöaika % kokonaistyöajasta jäi alle tavoitteen, joka oli 40/60% (sh/lähih.), toteuma 33/53 %, henkilöstön sairauspoissaolot vähenivät, toteuma 23,3, tavoite 24 pv. Sosiaalityön osalta merkittävää on, että lastensuojelun asiakasmäärä/sosiaalityöntekijä oli keskimäärin 37 (tavoite 40). Henkilöstön osalta henkilöstökyselyt jäivät tavoitteista jonkin verran jokaisen osa-alueen osalta. Johtamisosion osalta poikkeama oli suurin, toteutuma 3,7, tavoite 4,3. Työprosessien kuvausten määrästä toteutui 90 %, tavoite 100, henkilöstökyselyn tulos prosessien toimivuudesta oli 3,5, tavoite 4.

Perusturvan toimialan vastuualueilla ei ollut merkittäviä talousarvion ylityksiä. Ylitykset on esitetty luvussa Taloudellisten tavoitteiden toteutumisen arviointi.

Perusturvan toimialan osalta voidaan todeta, että toimialalla on tehty paljon kehittämistyötä ja kyetty hyvin vastaamaan lisääntyvän palvelutarpeen haasteisiin. Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet ovat pääosin toteutuneet. Tarkastuslautakunta kiinnittää kuitenkin edelleen huomiota nuorten mielenterveyspalvelujen saatavuuden kehittämiseen.

Sosiaalitoimen tilat on järjestetty vuonna 2020 Torikatu 6, tilat eivät välttämättä ole asianmukaiset. Yhtenäisten asianmukaisten tilojen järjestämiseksi sosiaalitoimen henkilökunnalle tulisi edelleen kiinnittää huomioita, vaikka tilapäiset väistötilat ovat samassa rakennuksessa.

8.3 Kasvun ja oppimisen lautakunta

Kasvun ja oppimisen toimialalla ei ollut merkittäviä talousarvioylityksiä. Varhaiskasvatuksen varahenkilöjärjestelmän puute tuli esille budjetoinnin haasteena.

Tarkastuslautakunta kiinnitti huomioita yhtenäiskoulujen ja alakoulujen luokkien ryhmäkokojen ylärajan toteumasta päivittäisessä opetustilanteessa, sijaispankista sekä pätevien opettajien saatavuudesta. Tarkastuslautakunta pyytää kiinnittämään huomiota ala- ja yläkoulun ryhmäkokojen seuraamiseen.

8.4 Vapaa-aikalautakunta

Vapaa-aikalautakunnassa on valmisteltu vapaa-aikaohjelmaa ja sen liitteenä kulttuuritilaohjelmaa vuodelle 2019-2021 vuodesta 2018 alkaen. Kaupunginhallitus on palauttanut vapaa-aikalautakunnan esityksen 3.12.2018 (335§) uudelleen valmisteltavaksi ilman saatesanoja. Ohjelma on käsitelty seuraavan kerran vapaa-aikalautakunnassa 14.05.2019 (22§), kaupunginhallitus on 03.06.2019 (132§) palauttanut asian uudelleen valmisteltavaksi. Kaupunginhallitus on nimittänyt 17.06.2019 valmistelua varten ohjausryhmän, joka on kokoontunut kaksi kertaa. Kaupunginhallitus on hyväksynyt vapaa-aikaohjelmaesityksen ja sen liitteenä olevan kulttuuritilaohjelman 20.01.2020 (7§) teknisluonteisin korjauksin ja päättänyt esittää sen valtuustolle. Kaupunginvaltuusto on 30.03.2020 (7§) jättänyt asian pöydälle.

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (08.02.2019/166) säättää, että kunnan tehtävänä on järjestää kulttuuritoimintaa kunnassa ja miten tehtävän toteuttamiseksi toimitaan. Koska taiteen perusopetus

(kuvataide, musiikki, tanssi) samoin kuin kunnan velvollisuus mahdollistaa kulttuurin harrastaminen on säädetty lailla, tarkoittaa tämä sitä, että toimintaan on osoitettava soveltuvat ja asialliset tilat. Äänekosken kaupungissa kulttuurin opetus- ja harrastustilat ovat hajallaan ympäri kaupunkia. Esim. Ala-Keiteleen musiikkiopiston tilat ovat epätarkoituksenmukaiset, hankalat ja osin vaaraakin aiheuttavassa ympäristössä (vanha VPK:n talo). Muutkin kulttuuri- ja harrastetilat ovat hajallaan ja osin hyvinkin epätarkoituksenmukaiset.

Kaupungissa on viime vuosina panostettu huomattavin investoinnein liikuntaan ja urheiluun. Musiikkiopiston sekä muiden kulttuuritilojen toimiva ja asianmukainen aikaansaaminen edistäisi kaupungin vetovoimaisuutta ja viihtyisyyttä ja olisi merkittävä tekijä myös uusien asukkaiden houkuttelemiseksi kaupunkiin. Tutkimuksin on todettu, että kulttuuri ja taide edistävät henkistä hyvinvointia ja terveyttä. Tarkastuslautakunta toteaa, että Vapaa-ajan ja kulttuuriohjelman on hyväksytty 4.5.2020. Tarkastuslautakunta pyytää kiinnittämään huomioita Vapaa-ajan ja kulttuuriohjelman toteuttamiseen myös käytännössä.

8.5 Tekninen lautakunta

Kaupunki on laatinut kiinteistöohjelman. Rakennuksia on purettu ja myyty. Strategisten investointien hallinta ei ole toteutunut 2019 aikataulullisten tavoitteiden mukaan Suolahden yhtenäiskoulun ja ydinkeskustan aukion osalta. Toimialan lisämääräraha oli 380.000 euroa, joita käytettiin maa-aineisten puhdistamiseen ja leasing kohteiden kiinteistöveroihin.

Investointien sisällä on tehty määrärahamuutoksia.

8.6 Ympäristölautakunta

Ympäristölautakunnan tavoitteellista toimintaa on vaikeuttanut henkilöstövaje. Poikkeama ei ole vaikuttanut tuloskortissa asetettujen tavoitteiden toteumaan, mutta on ollut haasteellista lakisääteiden tehtävien hoitamisen kannalta. Ympäristötoimen prosessikuvauksia ollaan tekemässä ja kriteeristöä laaditaan jätevesiasetusten perustella.

9 Sisäinen valvonta ja riskien hallinta

Tilinpäätöksessä on arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittämiseen vaikuttavista seikoista. Hallitus selostaa tilinpäätöksessä toiminnallisista, rahoitus- ja vahinkoriskeistä sekä ympäristöriskeistä riittävän yksilöidysti ja asianmukaisesti.

Selonteko kaupungin sisäisen valvonnan järjestämisestä tilinpäätöksessä on esitetty sekä kaupungin tasolla, että lautakuntakohtaisesti. Itsearviointeja on tehty, mutta itsearviointi on tekemättä kaupunginhallituksen osalta.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, että tilikaudella ei ole tehty merkittäviä lisämäärärahapäätöksiä.

Tarkastuslautakunta kuitenkin toteaa, että talousarviomäärärahojen noudattamisen valvontaa tulee edelleen jatkaa.

Suomen Kuntaliitto myös suosittelee, että talousarvioon tehtävät muutokset on esitettävä valtuustolle talousarviovuoden aikana. Talousarviovuoden jälkeen talousarvion muutoksia voidaan käsitellä vain poikkeustapauksissa. Tällaisia poikkeustapauksia ovat esimerkiksi oleelliset kunnan

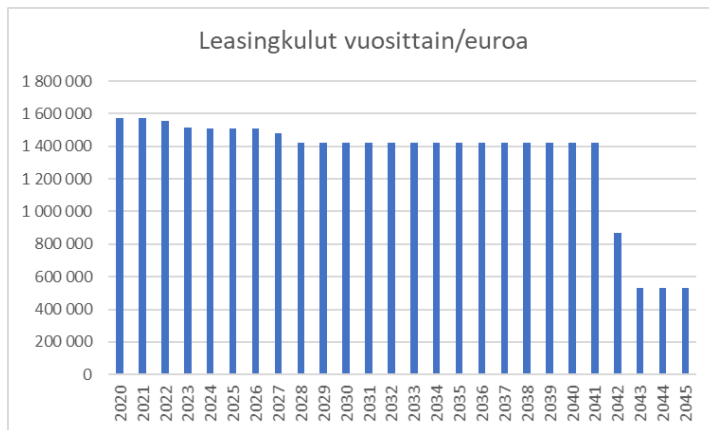
rahoitustarpeeseen vaikuttavat muutokset. Olennaisiin määrärahan poikkeamiin tulee valtuuston voida vaikuttaa tilikauden aikana.

10 Talouden tasapainottamistoimenpiteiden arviointia

Suurimmat riskit tulopuolella on verotulokertymän heikentyminen ja mahdolliset uudet valtion-osuusleikkaukset. Menopuolella suurimmat riskit liittyvät toimialojen talouskurin noudattamiseen ja suurien investointien toteuttamiseen.

Talousarviota tehtäessä vuodelle 2020 kuntien verotulojen arvioitiin kasvavan 6%. Talousarviossa todettiin myös, että vuosina 2020-2021 normaalitilanteen vuosikate ei riitä kattamaan investointeja ja kaupunki velkaantuu. Tällöin tilikauden tulos 2020 arvioitiin 44 000e ylijäämäiseksi, mutta tilanne tulee poikkeusolojen vuoksi nyt muuttumaan todella radikaalisti 2020 tulojen osalta. Kun valtuutetut ja kaupunginhallitus miettivät sopeutumista tilanteeseen, tarkastuslautakunta toteaa, että on tarvetta miettiä aikaisempien suunnitelmien ajoituksen uudelleen kokonaisvaikutuksineen. Tarkastuslautakunta toteaa, että nykyiset tulostavoitteet vaativat kaikilta uudelleentarkastelua, sitten kun kokonaistilanne selkeentyy murrosvaiheen jälkeen.

Tarkastuslautakunta pyytää kiinnittämään huomioita kaupungin talouden kestävyteen. Investoinneissa olisi huomioitava liikkumavara. Investointiohjelman taloudellinen kestävyys määrittelee tarpeen investointien jaksottamiselle. Kaupungin investointien määrää tulisi rajoittaa vuosittain ja asioista tulisi keskustella valtuustoryhmittäin etukäteen. Investointirahoituksen pitkän linjan investointilinjaus tulisi tehdä. Jo tehdyt rakennusten leasingkulut rasittavat taloutta vuoteen 2045 saakka.

11 Yhteenveto

Tarkastuslautakunta kysyy

- Miten suunnitellut investoinnit aiotaan jaksottaa taloudellisesti kestäväällä tavalla?
- Miten talouden tasapainottaminen aiotaan toteuttaa tulopohjan muuttuessa radikaalisti vuodesta 2020 alkaen?
- Miten leasingkulujen kehitys huomioidaan kaupungin kokonaistaloudessa ja palvelutuotannon rahoittamisessa?
- Miten konsulttien käytön tarpeellisuutta harkitaan?
- Miten kaupunkikonsernin vieraan pääoman määrän kasvamista voidaan hallita kriisikunta-kriteerit huomioiden?
- Miten Vapaa-ajanohjelmaa ja kulttuuritilaohjelmaa toteutetaan käytännössä?
- Olisiko nuorten työttömyyteen ja syrjäytymiseen mahdollista paneutua yli hallintokuntien ylittävällä moniammatillisella työllä?

12 Tarkastuslautakunnan esitys valtuustolle

Tarkastuslautakunta jättää arviointikertomuksen vuodelta 2019 valtuuston käsiteltäväksi ja esittää, että valtuusto velvoittaa kaupunginhallituksen antamaan selvityksen arviointikertomuksessa esitettyjen havaintojen aiheuttamista toimenpiteistä lokakuun 2020 loppuun mennessä.

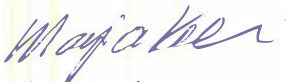
Äänekoskella 12.5.2020

Ouli Pekka
puheenjohtaja

Kautto Vappu
jäsen

Kolari Marja
jäsen

Kuusjärvi Minna
jäsen

Lehtonen Tuula
jäsen

Pönkänen Erkki
jäsen

Vepsä Hilikka
jäsen